

**Nytt folkhälsomål - målområde 8:
en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård**

Margareta Kristenson

**Samverkan för en mer kunskapsbaserad, jämlik och resurseffektiv vård
– via kunskapsstyrning**

Nationellt programområde för levnadsvanor

Marie Lawrence

Marie Lawrence,

SKL, ansvarig för den nationella stödfunktionen

Margareta Kristenson,

Professor i socialmedicin vid Linköpings Universitet

Överläkare i Region Östergötland

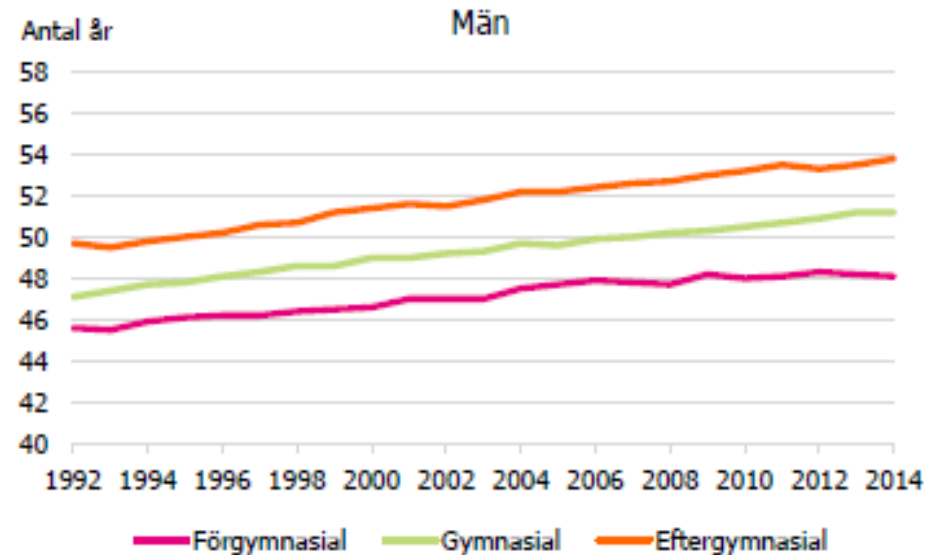
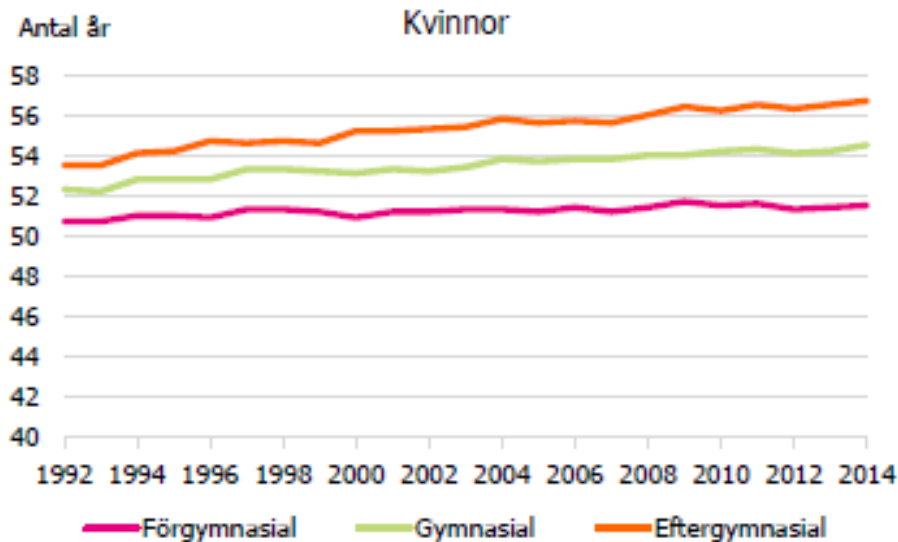
Nytt folkhälsomål - målområde 8: en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Margareta Kristenson,

Professor i socialmedicin vid Linköpings Universitet

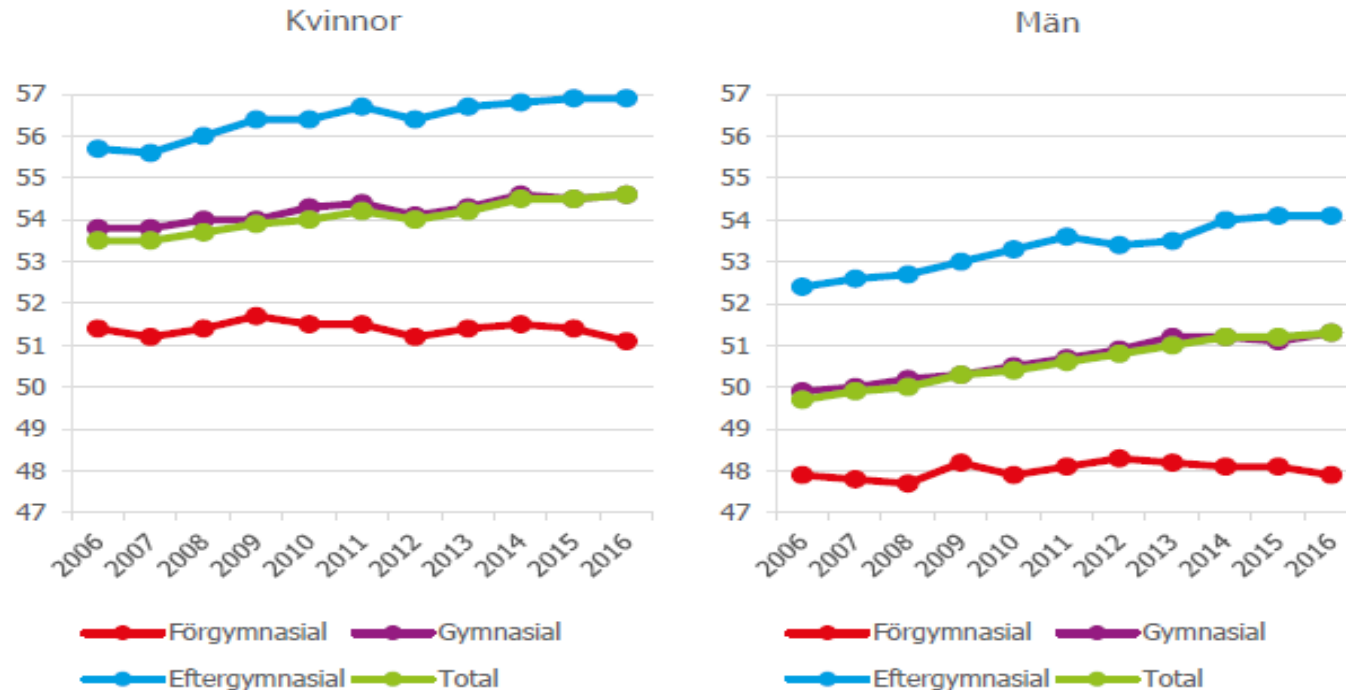
Överläkare i Region Östergötland

Sverige har påtagliga, och ökande, skillnader i hälsa mellan socioekonomiska grupper.

Förväntad återstående livslängd vid 30 års ålder efter högsta fullföljda utbildning, kvinnor och män 1992-2014

Sverige har påtagliga, och ökande, skillnader i hälsa mellan socioekonomiska grupper.

Förväntad återstående livslängd vid 30 års ålder efter högsta fullföljda utbildning, kvinnor och män 2006-2017

”Välfärdsparadoxen”

The persistence of socioeconomic inequalities in health, even in the highly developed 'welfare states' of Western Europe, is one of the great disappointments of public health.

Health inequalities have not only persisted ...
have even widened.

Machenback J
Social Science and Medicine 2012.

World Health
Organization

Commission on
Social Determinants of Health

Closing the gap in a generat

Health equity through action
on the social determinants of

Fair Society Healthy Li

The Marmot Review
Executive Summary

Strategic Review of Health Inequalities
in England, post 2010

Malmö

väg m

en håll

framtid

Hälsa, välfärd o

Kommission för ett
socialt hållbart Malmö

Östgöta-kommissionen
för folkhälsa – slutrapport

En Nationell Kommission för Jämlik Hälsa

Uppgift: att lämna förslag på åtgärder som kan bidra till att hälsoklyftorna i samhället minskar, samt genom ett utåtriktat och inkluderande arbetssätt öka medvetenhet och engagemang bland relevanta samhällsaktörer

Ordförande Olle Lundberg, professor, CHES

Kommissionärer med kompetens kring utbildning, miljö, arbetsmarknad och arbetsliv, socialförsäkringar samt hälso- och sjukvård. Verkat under 2015-2017.

Slutbetänkande juni 2017. Remiss hösten 2017. Beslut i riksdagen juni 2018.

Kommissionens betänkanden

Åtgärder för en god och jämlik hälsa

Slutbetänkande från Kommissionen för jämlik hälsa

SOU 2017:47

För en god och jämlik hälsa

En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket

SOU 2017:4

Det handlar om jämlik hälsa

Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete

SOU 2016:55

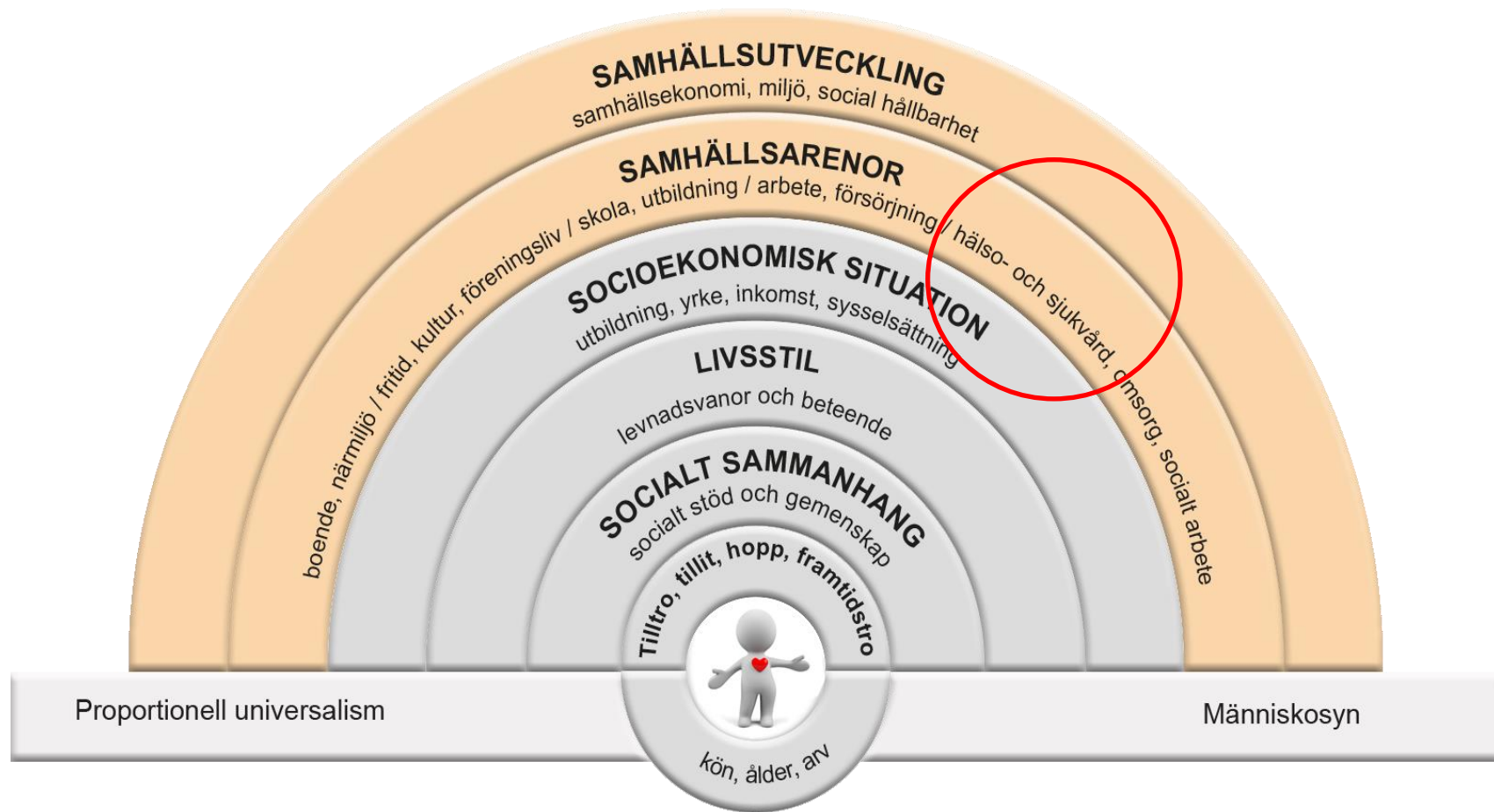
Ojämlighet i hälsa

Systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper med olika social position -utbildning, yrke, inkomst

- Hälsogradienten (över alla grupper)
- Hälsoskillnader mellan grupper i utsatta eller marginaliserade positioner och den övriga befolkningen

Proportionell universalism:

- Gradienten: generella insatser
- Hälsoskillnader i utsatta grupper: särskilt anpassade insatser

Östgotamodellen för jämlik hälsa – ett samspel mellan individ, miljö och samhälle. Orange färg markerar de samhälleliga förutsättningar som är avgörande för de individuella (grå) bestämningsfaktorer för hälsa. Östgotakommisionen 2014

Det övergripande folkhälsomålet som antogs 2003 är "att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen"

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomisk och social trygghet
3. Trygga och goda uppväxtvillkor
4. Ökad hälsa i arbetslivet
5. Sunda och säkra miljöer och produkter
6. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård
7. Gott skydd mot smittspridning
8. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa
9. Ökad fysisk aktivitet
10. Goda matvanor och säkra livsmedel
11. Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

Förslag till nytt övergripande folkhälsomål: "att skapa samhälleliga förutsättningar för en god *och jämlik* hälsa på lika villkor för hela befolkningen"

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomisk och social trygghet
3. Trygga och goda uppväxtvillkor
4. Ökad hälsa i arbetslivet
5. Sunda och säkra miljöer och produkter
6. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård
7. Gott skydd mot smittspridning
8. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa
9. Ökad fysisk aktivitet
10. Goda matvanor och säkra livsmedel
11. Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

1. Det tidiga livets villkor
2. Kompetenser, kunskaper och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Övergripande förslag till inriktning i arbetet för jämlik hälsa

1. Mer jämlika livsvillkor

- Befintliga verksamheter inom välfärdsområdet är avgörande
- Stärk medborgarperspektivet
- Öka fokus på främjande och förebyggande insatser
- Tillgänglighet och kvalitet (i mötet & insatsen) viktiga medel
- Anpassa insatser efter olika behov,

2. Mer strategisk styrning och uppföljning

Skapa en god infrastruktur för uppföljning, utvärdering och kunskap om jämlik hälsa

Förslag till nytt övergripande folkhälsomål: "att skapa samhälleliga förutsättningar för en god *och jämlik* hälsa på lika villkor för hela befolkningen"

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomisk och social trygghet
3. Trygga och goda uppväxtvillkor
4. Ökad hälsa i arbetslivet
5. Sunda och säkra miljöer och produkter
- 6. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård**
7. Gott skydd mot smittspridning
8. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa
9. Ökad fysisk aktivitet
10. Goda matvanor och säkra livsmedel
11. Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

1. Det tidiga livets villkor
2. Kompetenser, kunskaper och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
- 8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård**

Förslag till nytt övergripande folkhälsomål: "att skapa samhälleliga förutsättningar för en god *och jämlik* hälsa på lika villkor för hela befolkningen"

1. Delaktighet och inflytande i samhället
2. Ekonomisk och social trygghet
3. Trygga och goda uppväxtvillkor
4. Ökad hälsa i arbetslivet
5. Sunda och säkra miljöer och produkter
- 6. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård**
7. Gott skydd mot smittspridning
8. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa
9. Ökad fysisk aktivitet
10. Goda matvanor och säkra livsmedel
11. Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande

1. *Det tidiga livets villkor*
2. Kompetenser, kunskaper och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. *Levnadsvanor*
7. *Kontroll, inflytande och delaktighet*
8. *En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård*

Inriktning av arbetet för med jämlika livsvillkor med fokus på HoS , 1,6,7,8

1. Det tidiga livets villkor

- Sammanhållen MVC, BVC; Elev och ungdomshälsa
- Utökat hembesöksprogram till nyblivna föräldrar som omfattar alla nyfödda barn

6. Levnadsvanor

- Begränsa tillgänglighet till hälsoskadliga produkter, ex tobaksskatt och öka tillgängligheten till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter
- Stärk arbetet med levnadsvanor i välfärdens organisationer

7. Kontroll, inflytande och delaktighet

- Verka för ett icke-diskriminerande förhållningssätt i vård, skola och annan offentliga verksamheter

8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård,

- Vårdmöten som stödjer tilltro till egen förmåga
- Stärk förebyggande arbete för patienter och befolkning
- Styrning, ledning och organisering som ger förutsättningar för en jämlik vård

Jämlik vård

Vård och behandling skall erbjudas på lika villkor och med likvärdigt bemötande till alla oavsett

Bostadsort

Ålder

Kön

Funktionsnedsättning

Utbildning

Social ställning

Fördelsland

Etnisk och religiös tillhörighet

Sexuell läggning

Jämlik vård

Vård och behandling skall erbjudas på lika villkor och med likvärdigt bemötande till alla oavsett

Bostadsort

Ålder

Kön

Funktionsnedsättning

Utbildning

Social ställning

Fördelseland

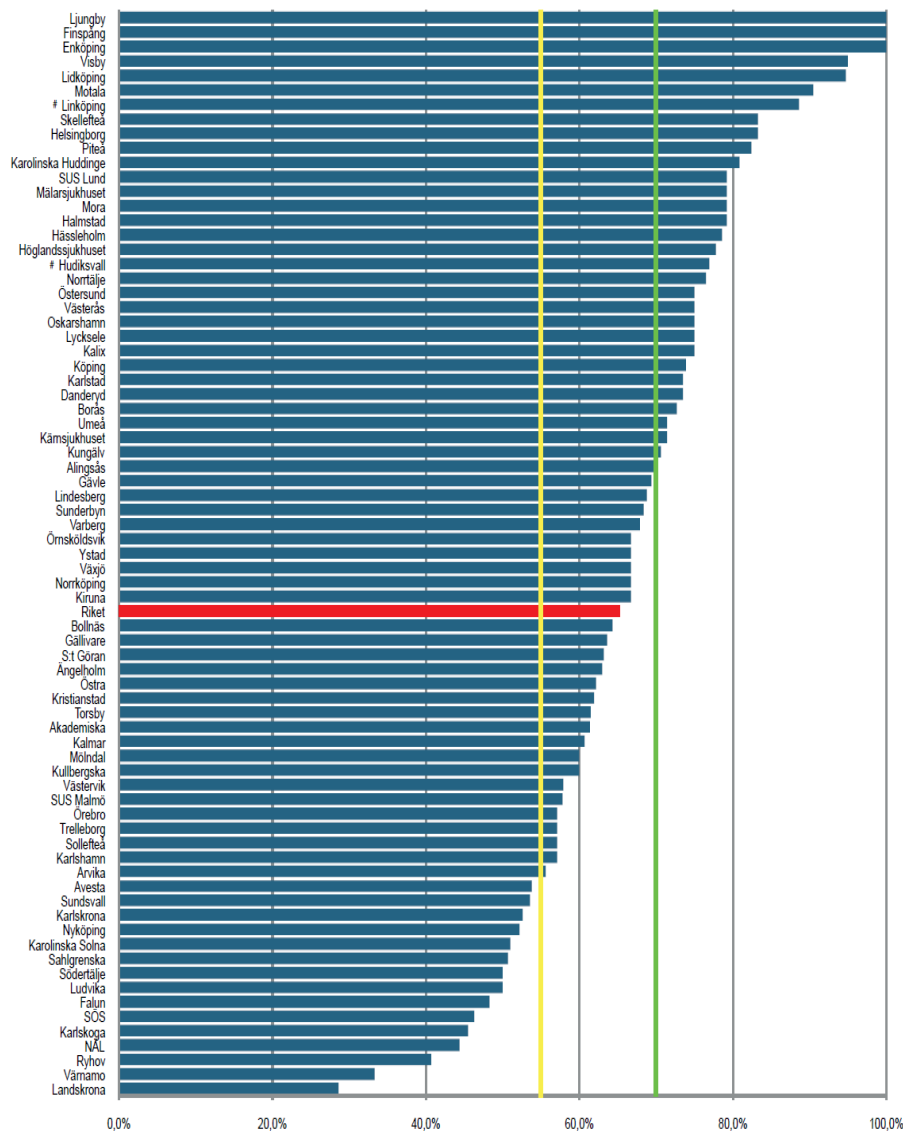
Etnisk och religiös tillhörighet

Sexuell läggning

Andelen patienter < 80 år med hjärninfarkt och förmaksflimmer som vid utskrivning från sjukhus behandlas med perorala antikoagulantia (warfarin eller nyare preparat), per sjukhus.

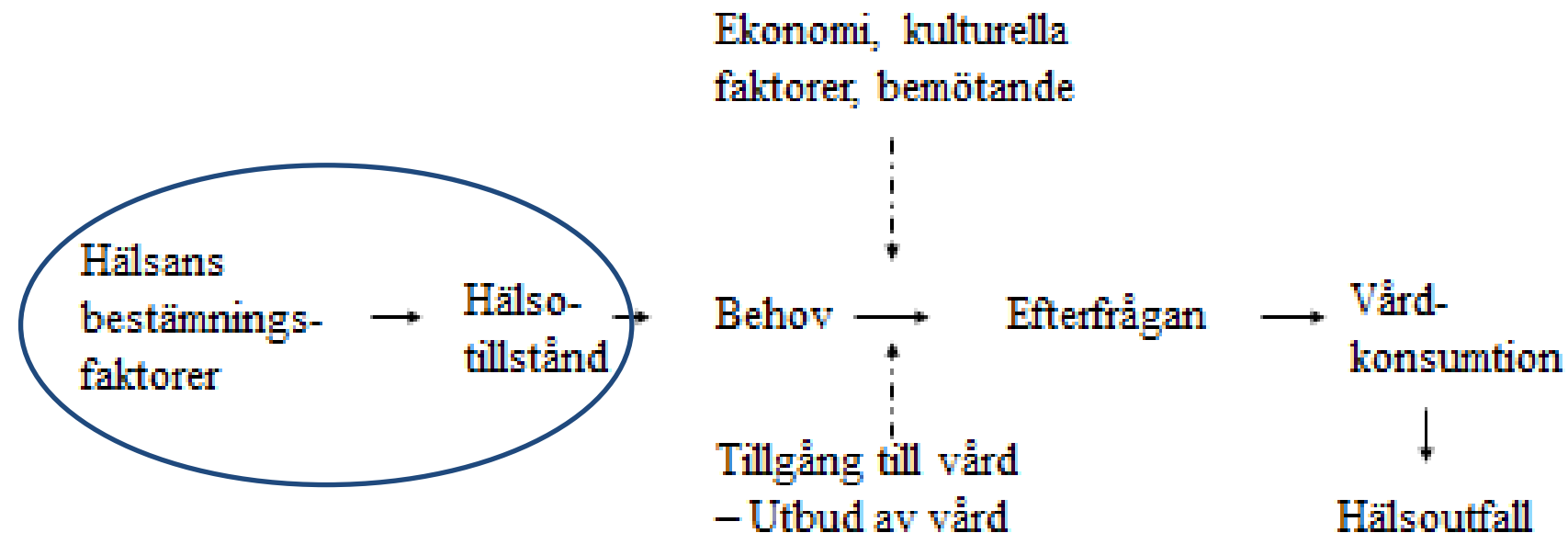
Grön linje anger hög och gul linje måttlig målnivå.

Strokeregistret

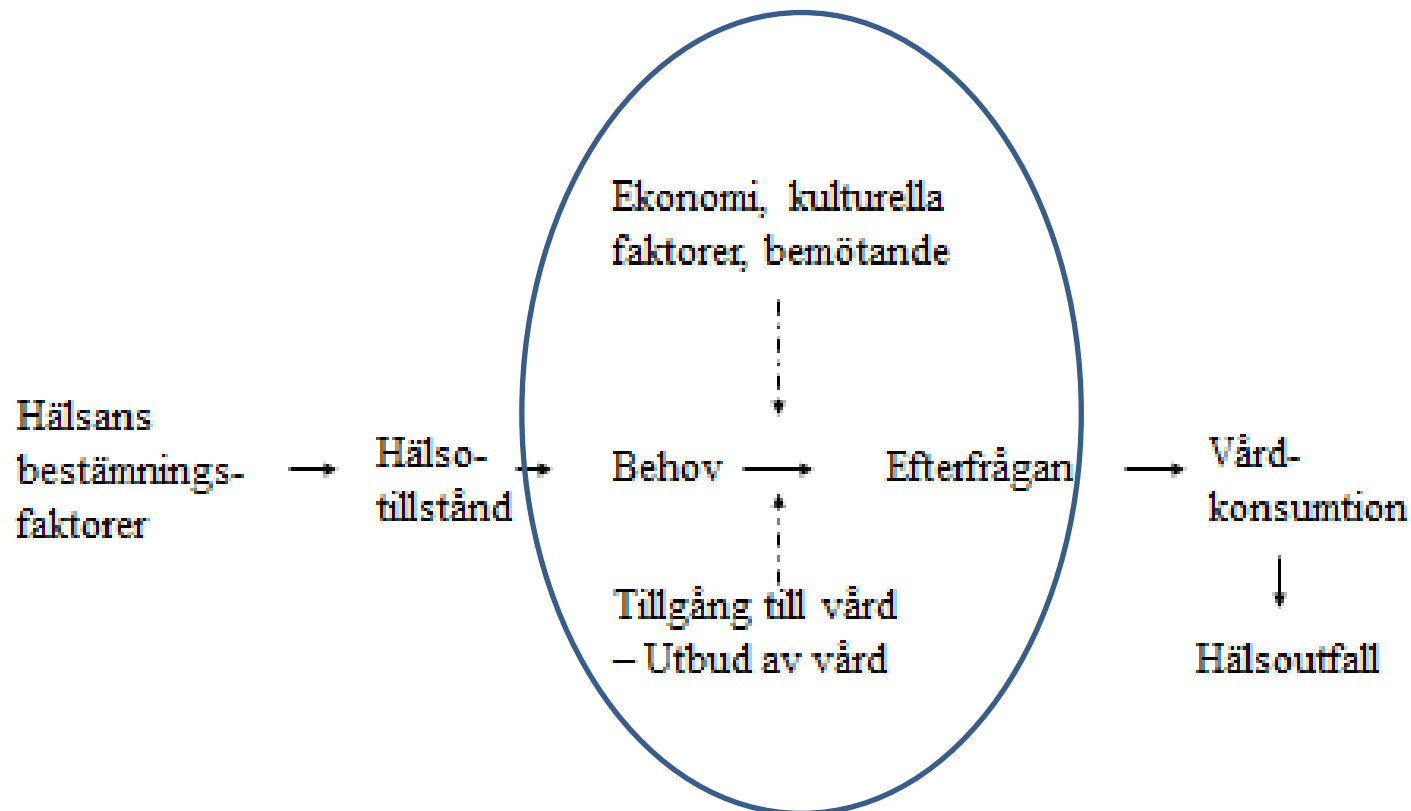

Större skillnader mellan socioekonomiska grupper än mellan vårdgivare

- För överlevnad i hjärt- kärlsjukdom
- För överlevnad vid de 12 vanligaste cancerformerna
- Tillgång till multidisciplinär konferens för individuell behandlingsplan varierar mellan 4 och 100%

Figur 3. Olika steg genom hälso- och sjukvården (Burström, 2009)

Figur 3. Olika steg genom hälso- och sjukvården (Burström, 2009)

Tillgång till vård

En av fyra anser att de inte har *tillgång* till den vård de behöver.

En av fem *avstår* från att söka vård trots att de anser sig ha behov.

Kvinnor > män och låg utb. > hög.

Struktur/rutiner

Geografisk närhet, öppettider, möjlighet för telefonkontakt.

(Hur man söker kontakt, förstå tele Q-system).

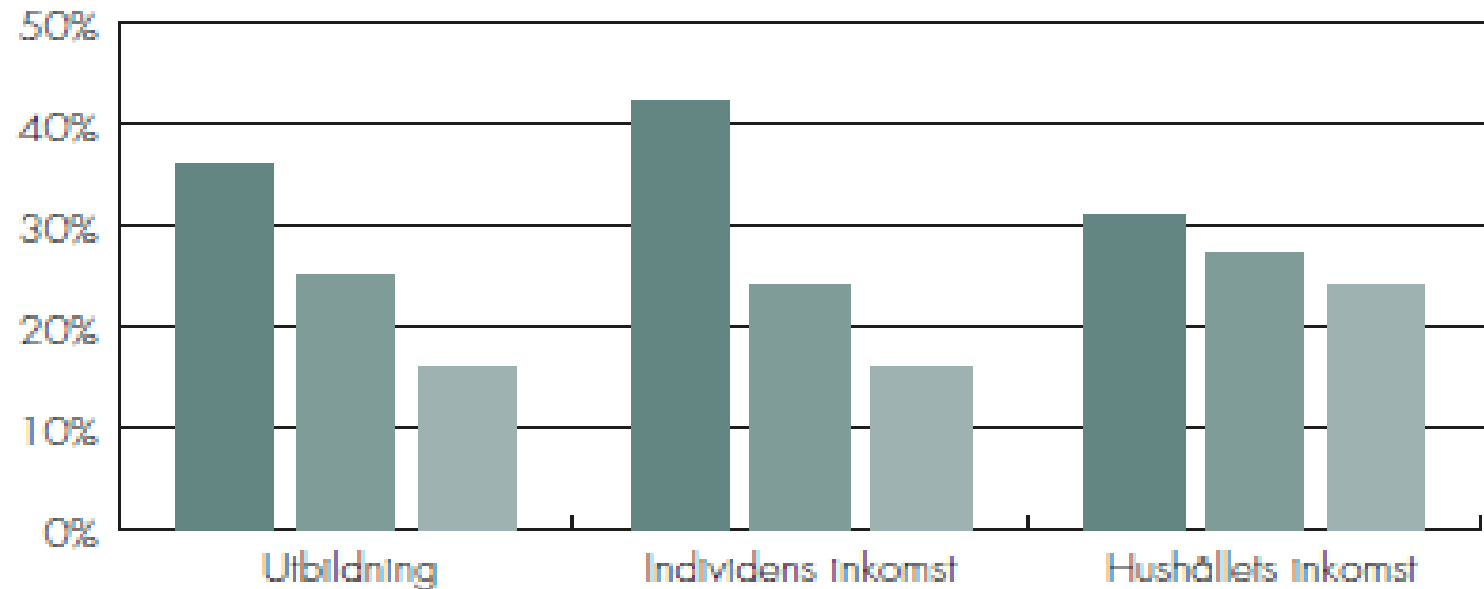
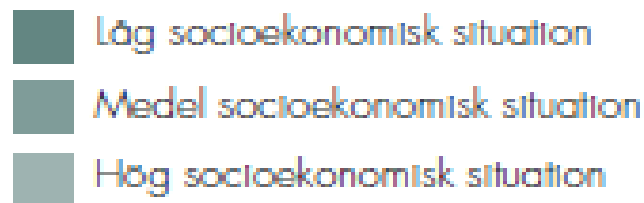
Ekonomi

Att inte ha råd, inte ha möjlighet att ta ledigt från sitt arbete

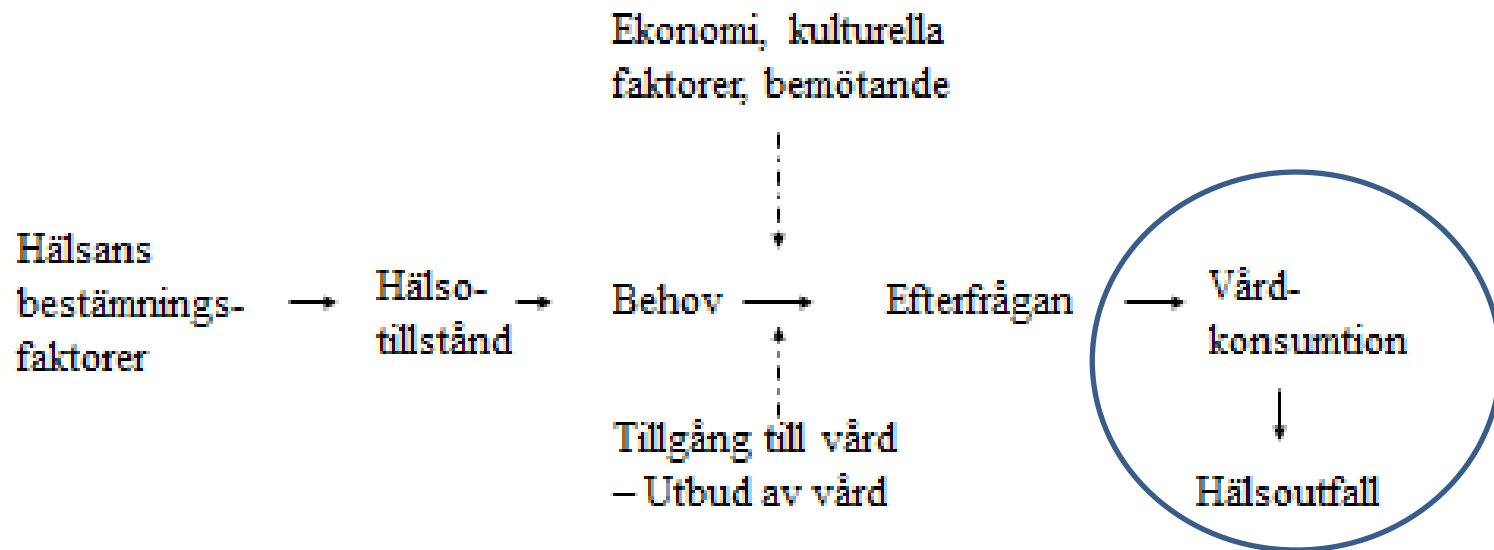
Ekonomiska skäl att avstå vård är särskilt tydliga i tandvården.

Förväntningar och erfarenheter,

Tillit!

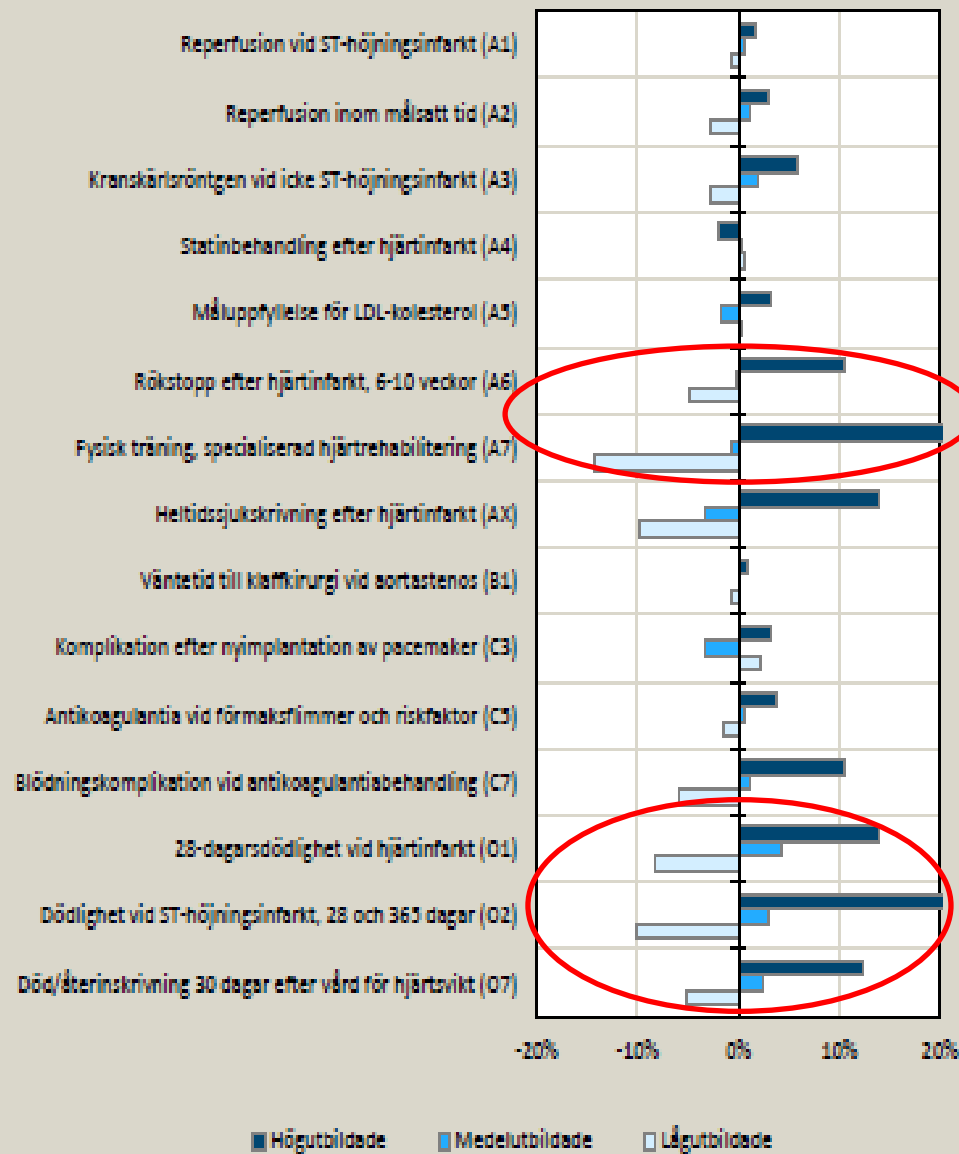

Andel individer som anger att man inte har tillit till andra människor, utifrån socioekonomisk situation; utbildning, individuell inkomst och hushållsinkomst. Källa HLV 2011

Figur 3. Olika steg genom hälso- och sjukvården (Burström, 2009)

Kvalitetsregistret
Swedheart
Årsrapport 2016.

Skillnader i insatser och resultat mellan patienter vårdade för hjärtinfarkt mellan patienter efter utbildningsnivå.

Ljusblå – låg
Blå- mellan
Mörkblå - hög

Geografiska skillnader ***mellan*** vårdgivare
Organisatoriska orsaker

Skillnader mellan befolkningsgrupper ***inom*** vårdgivare
Beror på vad som händer i vårdmötet

Vårdanalys rapport 2013

Vårdmötet

Information och kommunikation

Hälsolitteracitet

Normkritik

Kontinuitet

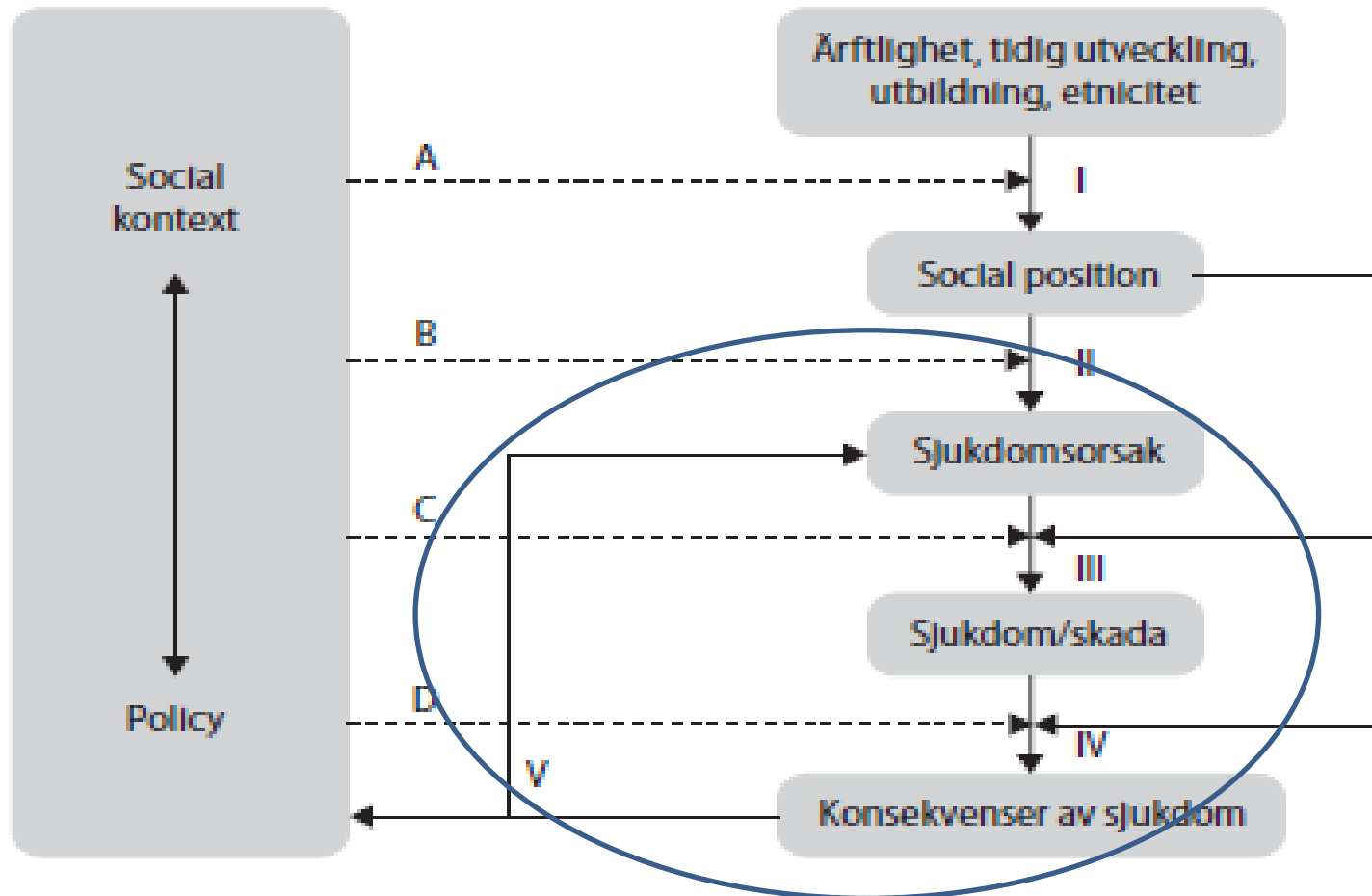
Patientcentrerad vård

Personcentrerad vård

Hälsofrämjande förhållningssätt

Att stärka individens tilltro till den egna förmågan

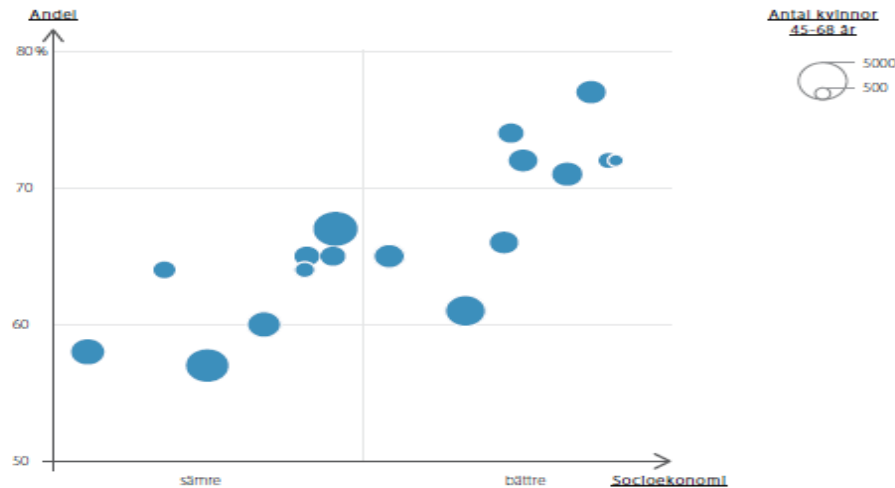
Häls- och sjukvårdens förebyggande insatser

Screening för tidig upptäckt av sjukdom

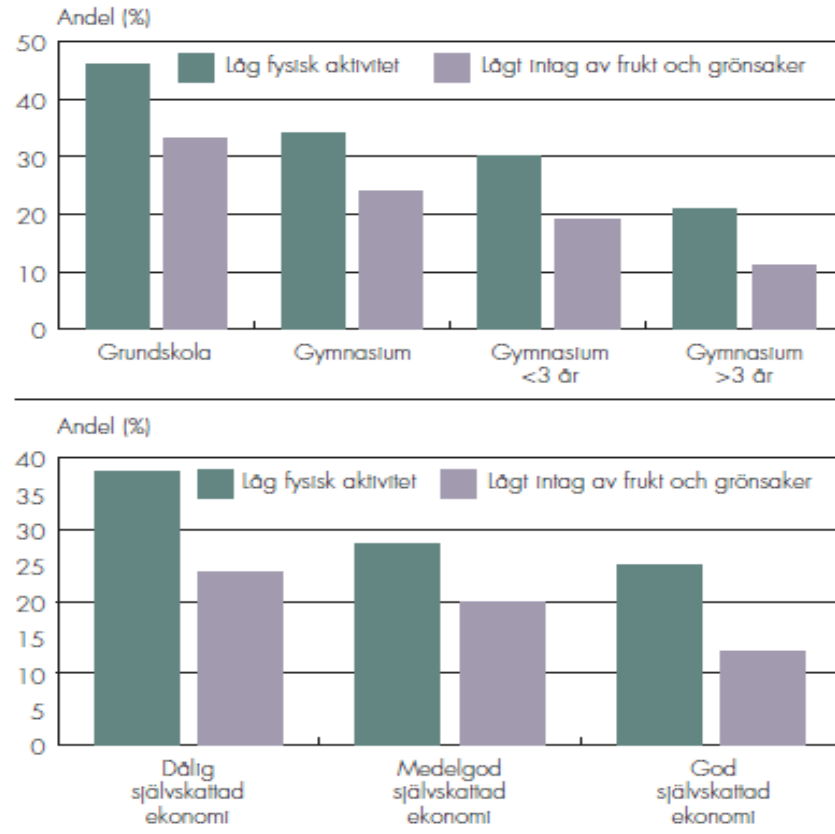
Skillnader i deltagande mellan socioekonomiska grupper
tex mammografi (fig nedan) och cervixcancer screening.

Figur 51: Samvariationen mellan andel som deltagit i mammografiscreening i Malmö och socioekonomi

Källa: Zackrisson, 2012

Sjukdomsförebyggande insatser avseende levnadsvanor är särskilt viktigt för individer med låg SES

Figur 26. Andel individer med låg fysisk aktivitet (ingen fysisk träning), resp lågt intag av frukt och grönsaker (lägre än rekommenderat intag) utifrån utbildningsnivå (figur 26 a) och självskattad ekonomi (figur 26 b).

Sjukdomsförebyggande insatser

- levnadsvanerelaterad sjukdom

Sekundär och primärprevention:

- rådgivande samtal om levnadsvanor till patienter

Primärpreventiva insatser

- uppsökande verksamhet, hälsoundersökningar med hälsosamtal (ex Västerbotten).

Primärpreventiva insatser

MVC

BVC

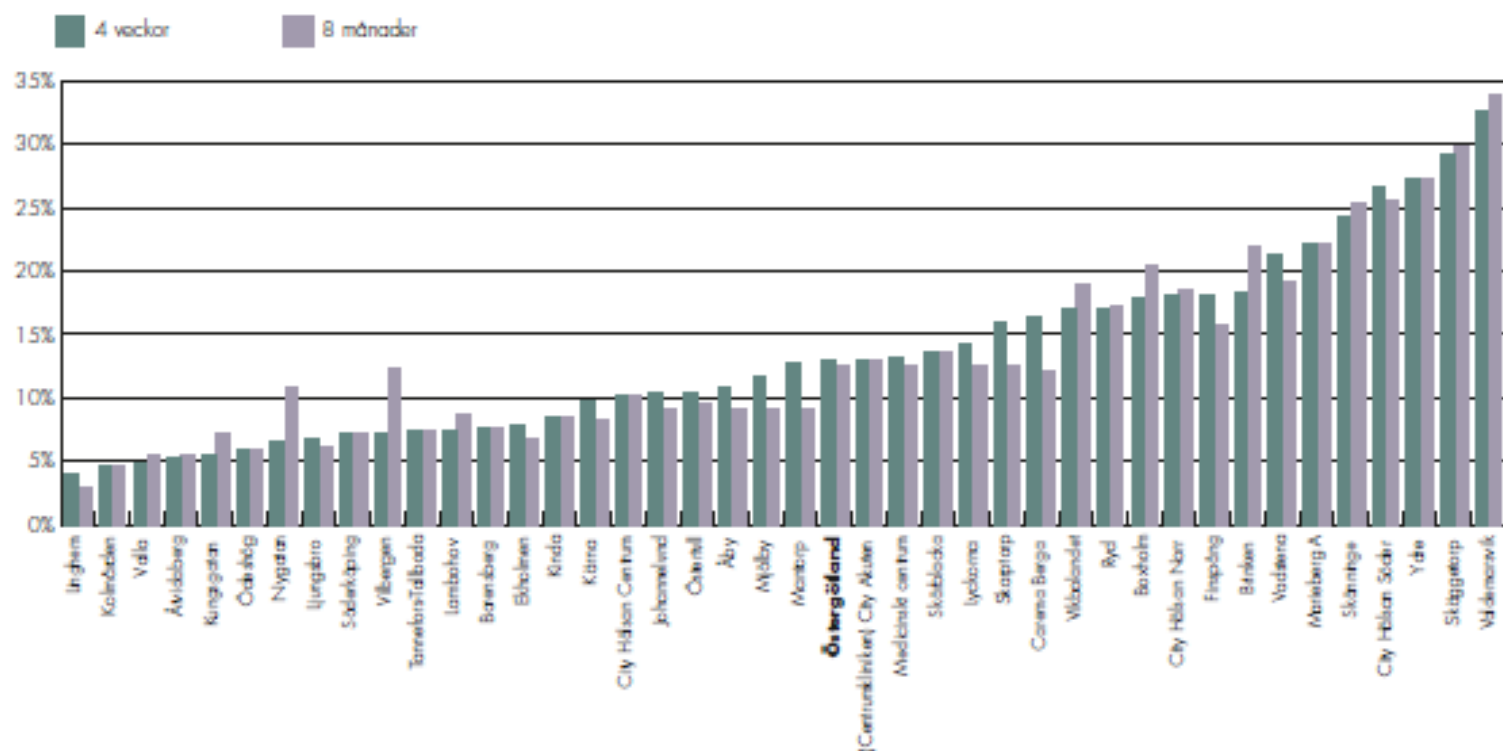
Skolhälsovård

Ungdomshälsovård

Företagshälsovård

Hälsoundersökningar/

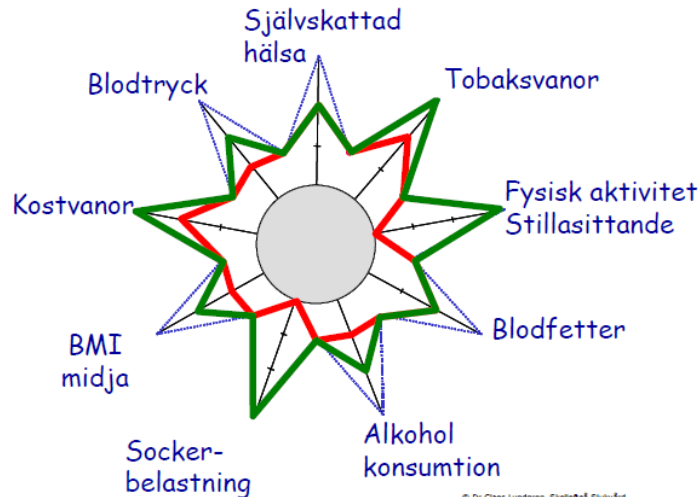
Hälsosamtal för vuxna och äldre

Andel familjer där någon familjemedlem är rökare när barnet är 4 veckor resp 8 månader efter BVC i Östergötland

Västerbottens Hälsoundersökningar (VHU)

- primärprevention av hjärt-kärlsjukdom i befolkningen
- Tidig upptäckt och behandling av högt blodtryck/
blodfetter/b-glukos
- Rådgivande samtal om levnadsvanor

..samt strukturella insatser
genom samverkan med olika
aktörer i lokalsamhället.

Vem har områdesansvaret?

Styrning, ledning och organisering påverkar möjligheter till en jämlik vård och hälsa

- Mål, uppdrag, analys och uppföljning utifrån jämlik vård och hälsa.
- Primärvårdens uppdrag, och förutsättningar, att arbeta primärpreventivt.
- Det förlorade områdesansvaret för befolkningens hälsa
- Splittrade och ofullständiga infrastrukturer för folkhälsobevakning och sjukvårdsanalys

Kommissionens förslag till inriktning för att åstadkomma en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

1. En förbättrad tillgänglighet för att motsvara olika behov
2. Vårdmöten som är hälsofrämjande och skapar förutsättningar för jämlika insatser och resultat
3. Förstärkning av hälso- och sjukvården förebyggande arbete för patienter och befolkning
4. En tandvård som ses som del av hälso- och sjukvården
5. Att landsting leder, styr och organiserar sin verksamhet i syfte att ge förutsättningar för en jämlik vård

1. En förbättrad tillgänglighet för att motsvara olika behov

- HoS bör öka sin tillgänglighet för att motsvara patienters olika behov såväl fysiskt som kognitivt och kommunikativt.
- Särskilt uppmärksamma HoS tillgänglighet i socialt och ekonomiskt utsatta bostadsområden

2. Vårdmöten som är hälsofrämjande och skapar förutsättningar för jämlika insatser och resultat

Regeringen

- Utveckla nationella mål i grund- och specialistutbildningar med tydligare kriterier i bemötande frågor

Landsting

- Öka kunskap hos beslutfattare och medarbetare om betydelsen av bemötande för vårdens insatser och resultat.
- Utveckla patient- och personcentrade arbetssätt och arbeta systematiskt med utvecklingsarbete och lärande om bemötande
- Utveckla organisering av vård och omsorg för att för att skapa kontinuitet för patienter och brukare

3. Förstärk hälso- och sjukvården förebyggande arbete för patienter och befolkning

Regeringen

- Utveckla nationella mål i grund- och specialistutbildningar med tydligare kriterier om kunskap i förebyggande arbete , HoS roll samt vikten av att detta sker jämlikt

Landstingen

- Samla och tillämpa erfarenheter av åtgärder för att nå, och öka andelen som deltar i screeningundersökningar

- Stärk förutsättningar för HoS förebyggande arbete: rådgivning till patienter om levnadsvanor och uppsökande verks med hälsosamtal till den vuxna befolkningen

- Ge primärvården ett tydligt primärpreventivt uppdrag med ansvar att arbeta förebyggande både individuella insatser och i samarbete med andra aktörer

- Organisera hälsoundersökningar för flyktingar och nyanlända som når många och som innefattar psykisk hälsa och tandhälsa

4. En tandvård som ses som del av hälso- och sjukvården

- Regeringen bör utreda förutsättningarna för att minska patientavgifterna i tandvården.
- Tandvården bör på sikt ses om en del av hälso- och sjukvården

5. Att landsting leder, styr och organiserar sin verksamhet i syfte att ge förutsättningar för en jämlik vård

Landstingen

- Formulera tydliga och uttalade mål om en god och jämlik vård och hälsa.
- Inkludera systematiska analyser av skillnader mellan socioekonomiska grupper i det ordinarie kvalitets- och förbättringsarbetet.
- Organisera uppföljningen av vårdens insatser och resultat i syfte att bevaka att en god och jämlik hälsa nås
- Utredda förutsättningarna för att skapa regionala kompetenscentra med ansvar för löpande , systematisk folkhälsobevakning och sjukvårdsanalys analys av både jämlik hälsa och jämlik vård.

Kommissionens förslag som särskilt relaterar till dagens tema

Stärk förutsättningar för HoS förebyggande arbete
vad gäller rådgivning till patienter om levnadsvanor

Utveckla analys av data från kvalitetsregister utifrån
socioekonomisk situation som grund för
förbättringsarbete